

30.1. 2024

Klima- og miljødepartementet
0030 Oslo
postmottak@kld.dep.no

Oppfølging av Naturavtalen og klimamålene

Vi viser til vårt innlegg i regionalt innspillmøte for Nord-Norge i Tromsø 17. november 2023 om oppfølging av Naturavtalen og klimamålene. Det ble framført gode innlegg fra mange, dessverre ble ikke arrangementet tatt opp på video. Vi takker for utsatt frist for vårt skriftlige innspill.

Vi håper at vårt innspill blir lest og tatt seriøst, og at vår beskrivelse av status og utviklingstrekk og forslag til tiltak blir tatt på alvor og brukt av departementet i det videre arbeid. Vi bidrar gjerne.

I Innledning

Statsrådene reiser ofte sammen med statsministeren på internasjonale arrangementer og signerer internasjonale avtaler om klima, havvind, mineraleiting og andre tema som folk oppfatter som trusler, ikke bare mot naturen, men mot hele samfunnet. Tiltakene funker ikke, de fører ikke til reduserte utslipp, det viser seg at tiltakene har ført til at stadig mer natur raseres – under dekke av klima og det grønne skifte.

Nå har regjeringa lovt Equinor skal få elektrifisere LNG Hammerfest på Melkøya, som skal bruke like mye kraft som det brukes i Finnmark i dag. Regjeringas løsning er mer vindkraft som ødelegger natur og beiteområder, mot reindriftas og mange andres vilje. Metoden skal være «dialog». Vi minner om at politiet i flere utbygginger fra 2020 gikk mot lokalbefolkning og reindrift.

Troverdigheten til regjering og storting. til myndighetene blir stadig mindre.

Skal Norge kunne gjøre en god og troverdig jobb med natur og miljø internasjonalt, må det først gjøre en god jobb med natur og miljø på hjemmebane. Verne naturen i konkret handling, ikke bare i festtaler.

Naturavtalen er en ny mulighet. Om landets myndigheter nå gjør et krafttak for å følge opp Naturavtalen slik at denne avtalen får politisk prioritet, foran Parisavtalen, ville det ha stor politisk betydning.

De tiltak som storting og regjering har satt i gang for å redusere klimautslipp, har vist seg å være dramatiske angrep på natur og på velferd. De har ført til dyrtid som rammer folk flest og næringslivet. Denne typen tiltak har ikke troverdighet

Departementet har stilt en rekke spørsmål, men tar for lett på de elementære spørsmål. De siste årene er det tillatt store irreversible inngrep og naturtap her i Norge. Det er meget alvorlig, også for tilliten fra befolkninga. Vi skriver om hvorfor

Den viktigste oppgaven for oss mennesker er å beskytte jorda, havet, skogen, vidda, fjordene og elvene, med mål om å etterlate landet slik vi fant det.

Denne oppgaven burde være et overordna mål i alle samfunnets demokratiske organer og planverk. Det er den imidlertid ikke. Vi finner ikke disse formuleringene i noen strategiske

dokumenter eller planer; ikke i Stortingsmeldinger, ikke i fylkesplaner eller kommuneplaner, ikke i kystzoneplaner eller reguleringsplaner.

Hvordan er Stortingets vedtak 23.05.2016 om at 15 prosent av de forringede økosystemene skal være restaurert innen 2025, fulgt opp? Hva er status?

Hva med Stortingsmelding (Meld. St. 14) "Natur for livet - Norsk handlingsplan for naturmangfold" som ble vedtatt i 2015?

Motvindbevegelsen – den nye miljøbevegelsen

Motvind-bevegelsen er en folkebevegelse som ble etablert i 2019 på grunn av de mange dramatiske og irreversible naturinngrepene som man opplevde ble tillatt under dekke av "det grønne skifte". Dramatiske og brutale inngrep ble gjennomført med politisk og økonomisk støtte fra myndighetene. Vindkraftprosjekt og såkalt småkraft ble tillatt i inngrepsfri og sårbar natur - på bakgrunn av svært mangelfulle utredninger og sviktende beslutningsgrunnlag, og der konsesjonsmyndighet også hadde gjort direkte feil.

Naturvernforbundet og Natur og ungdom var lenge pådrivere for vindkraft og stod ikke på naturen side, slik mange trudde. Klima var argumentet, selv om dokumentasjon på klimaeffekt ikke finnes.

Myndighetene har endog brukt tvang og politi mot lokalbefolkninga som ville beskytte naturen sin - for å gjennomføre prosjekt som ikke engang var ferdige i rettssystemet. Her er Frøya og Haramsøya de best kjente tilfellene.

Lenge var det stille i media om det som skjedde, etter hvert ble informasjon delt på sosiale media. Mange opplevde dette som overgrep og brudd på alle grunnleggende verdier og rettstradisjonen. Det var behov for en ny organisasjon med klare standpunkt, og tusener meldte seg inn i Motvind Norge, som er den viktigste fornyelsen av miljøbevegelsen i vår tid.

II Naturtapet – tap av naturmangfold – hvorfor har det gått så galt?

Naturen taper i stort sett i 100% av alle saker og konflikter. I dagens Norge ser det ut til at grunnleggende respekt for jorda og for de menneskene som har forvaltet den, mangler. Til og med lovverket settes til side, ja, Høyesterettsdommen i Fosen-saka.

For å forbedre og rette opp feil i forvaltningssystemet og sette inn tiltak som kan sikre naturen og økosystemene på en bedre måte enn i dag, må man kjenne til

- Naturen og økologiske sammenhenger med nøkkelarter, flaskehals og sårbarhet
- Rettigheter og tradisjon
- Truslene mot naturverdier og rettigheter
- Hvor svakhetene er i forvaltninga

Vi savner en analyse om status for natur og økosystemer og om hvordan dagens forvaltning svikter.

Under beskrives status og utviklingstrekk innen disse tema:

- Naturen og naturtapet i media
- Naturen i offentlig forvaltning
- Naturen – Inngrepsfri natur, INON
- Arealnøytralitet og naturrestaurering – en løsning?
- Naturen og landskapet, kunnskaper og identitet
- Naturen og tradisjonell økologisk kunnskap, TEK
- Naturen – Kartlegging og databaser
- Naturen – Utredningsindustri styrt av særinteresser versus offentlig kartlegging
- Naturen og lovverket
- Naturen – muligheter for engasjement og reell medvirkning
- Nedbygging av natur – forslag om regionale konferanser

Naturen og naturtapet i media

Program og nyheter om natur og for natur, har vært nedprioritert i alle flater. I stedet har man sendt propagandapregede innslag om klima og kraftspekulasjon i mange år. NRK fjerna sine klassiske programflater som Naturens verden og Naturredaksjonen. I stedet kom Klimaprat, som svært ofte har vært propagandapreget og uten forankring i forståelse og respekt for økosystemer.

Da NRKs serie *Naturoppsynsmannen* og arbeidet *Norge i rødt, hvitt og blått* ble publisert på NRK på nyåret 2024, var responsen overveldende. Dette ønsker folk at media forteller.

Naturen i offentlig forvaltning

Ord som natur og naturforvaltning og vern av natur er i dag så godt som usynlig i politikk og forvaltning, på alle nivå.

Klima- og miljødepartementet framstår som en støtteavdeling for Energidepartementet, med små økonomiske ressurser, lite fokus på vern av natur og kulturminner.

I Stortinget har man mange komiteer. Muligens er det Energi- og miljøkomiteen som skal ivareta naturen, det er i så fall et lite synlig arbeidsområde. Leder i komiteen promoterer politikk som fremmer vekst basert på omfattende inngrep i sårbar natur.

I 2013 ble Direktoratet for Naturforvaltning langt på vei usynlig i det nye Miljødirektoratet. Samtidig ble Miljøverndepartementet omdøpt til Klima- og miljødepartementet, og planavdelinga ble flytta til Kommunaldepartementet.

Statsforvalteren har ikke lenger ansvar for natur utover områder som er verna, og har fått beskjed om å la kommunene styre selv og ikke blande seg i vedtak, selv om de er lovstridige.

I kommunene er de etater som tidligere hadde ansvar for natur og naturbaserte næringer, vilt og fisk, jordbruk og skogbruk, slått sammen med teknisk etat. Næringsavdelingene vokser, og jobber med nye næringer og prosjekter. Ansvar til landbruksnemnd og viltnemnd er ofte plassert i større komiteer som har titler med klima og miljø, men ofte mangler sekretariat med kompetanse på natur og miljø.

Olje og energidepartementet, Statnett og Norges vassdrags og energidirektorat har de siste årene fått midler over Statsbudsjettet til mange nye stillinger. Dette for å kunne forsere prosessene med konsesjonssøknader om vindkraft på land, 420 kV linjer, elektrifisering av Melkøya, havvind, osv. dette er tiltak som vi oppfatter vil forsterke naturinngrepene og truslene mot naturen og våre liv.

Dette er feil prioritering. Det er kapasiteten innenfor naturforvaltning i departementssystemene som burde vært økt.

Naturen – Inngrepsfri natur, INON

Miljødirektoratet fører regnskap med tap av inngrepsfri natur og villmarkspregede områder, INON - dvs. landområder som ligger 5 km eller mer fra tyngre terrenginngrep. I perioden 2013-2018 ble villmarksprega områder redusert med netto 6,4 km² årlig.

Nye inngrep reduserte villmarksarealet med 94 km² i samme 5-årsperiode. Pga. nedlegging av to større kraftlinjer i Nord-Norge ble 62 km² villmark tilbakeført. Netto tap av villmarksområder ble derfor 32 km² i perioden 2013-2018.

Vi beregnet i 2022 at planlagt vindkraftutbygging i Finnmark alene vil redusere Norges villmark med mer enn 1000 kvadratkilometer. Det er 10 ganger mere enn hele Norge mistet i perioden 2013-2018!

Flere vindkraftanlegg her nord er planlagt lokalisert i fantastiske og særpregede blokklandskap som bare eksisterer på Nordkalotten, Europas største villmarksområde.

Rásttigáísá ligger i Norges nest største sammenhengende inngrepsfrie område, og utover Nordkynhalvøya må man se de inngrepsfrie områdene som del av et inngrepsfritt fjordsystem, Tanafjorden ut mot Barentshavet.

Norge har et særskilt ansvar for å ivareta inngrepsfri natur og naturmangfold. Med den desidert største villmarka i Europa, må landet forvalte dette som en verdifull ressurs!

Denne typen områder har internasjonal verdi, og kommunene kan selvsagt ikke ha ansvar for slike unike områder alene.

Solbergregjeringa bestemte at man ikke skulle vurdere INON i konsekvensutredninger og inngrepssaker.

Arbeidet med INON må gis prioritet og gis et løft inn i Naturavtalen.

Arealnøytralitet og naturrestaurering – en løsning?

Regjeringa skal elektrifisere Melkøya ved å rasere reinbeiter og naturområder med vindkraft og kraftlinjer, dele ut vidda til utenlandske gruveselskap, og lar oppdrettsmilliardærene ødelegge fjordene.

Det skal bygges vindkraftanlegg i alle fylker unntatt Oslo. Skog skal hogges og myrer dreneres for dataentre og andre kraftbrukere. Fjorder, vassdrag og skoger skal fylles med gruveavfall. Turistanlegg spiser opp fjellsidene. Holmer og skjær sprenges for såkalt landbaserte oppdrettsanlegg, og ammoniakk- og hydrogenfabrikker planlegges på annethvert nes.

Ingen miljøministre har gjort noe for å stoppe denne rasinga.

Statsråden har i avisinnlegg gitt inntrykk av at denne regjeringa arbeider for å ta vare på naturen og for «arealnøytralitet», altså at et inngrep i naturområde skal erstattes ved at et annet område blir ført tilbake til naturen.

Dette er ikke gjennomførbart i praksis. Det finnes f.eks. ikke avbøtende tiltak for vindkraft. Det som foreslås er i realiteten et nytt kvotesystem, og erfaringsvis vil kvotehandel alltid favorisere kapitalinteressene og føre til sentralisering.

Arealnøytralitet er et feilspor.

Naturen og landskapet, kunnskaper og identitet

Naturen har egenverdi.

Naturen er det materielle grunnlaget for kultur, folkehelse og primærnæringer med produksjon av mat.

Investorer i vindkraft og oppdrett får båndlegge arealer som er sentrale for primærnæring og matproduksjon. De ødelegger produktive yngle- og oppvekstområder for dyreliv i fjell og fjord.

I Finnmark er oppdrettsanleggene eid av utenlandske og sørnorske investorer som tjener milliarder. Lakseanleggene ligger i eller i nærheten av gyteplassene til torsk og andre viktige fiskeslag. Nå planlegges flere oppdrettsanlegg, vindkraft i gamle fjellbeiter, havvind på gamle fiskebanker og gruvedrift på havbotnen.

Felles for slike satsinger er at de ikke er beregna for lokalsamfunn, derimot for børsnoterte selskap i inn- og utland, som driver virksomheten med gjestearbeidere og pendlere.

Våre fiskerier har i hundrevis av år foregått på gyteområdene når fisken står tett. Derfor er kyst- og fjordfiskeri sesongbasert, tilpasset naturen.

I Kystsoneplanene avsettes arealer til oppdrett og vindkraft og styrker investorenes interesser. Gjennom konsesjonssystemene gis de produktive arealene i fjordene til investorer fra inn- og utland, framfor fiskernes behov. Kystsoneplanene angir IKKE hva som skal være forbeholdt gyte-, oppvekst- eller fangstfelt i framtida. Kystbefolkninga og fiskernes rettigheter fra gammelt settes til side.

Det handler om rettigheter til natur, sjøsamiske rettigheter, reindriftssamiske rettigheter og allmennhetens rettigheter til ren og intakt natur.

Naturen og tradisjonell økologisk kunnskap, TEK

Kunnskapene om vind og vær, om strømmer, om fisk og beiter, om fiske og beitebruk er det materielle grunnlaget for bosetting og kultur langs kysten i nord. For en mannsalder siden var en stor del av befolkninga bosatt i rurale områder og hadde røtter i fiskeri, jordbruk og reindrift.

Manglende kunnskaper er bekymringsfullt. I dag bekles de fleste stillinger og også politiske verv av mennesker som er vokst opp i by og har sin forståelse av samfunn og natur, utfra teoretiske kunnskaper. Stadig flere mangler basale kunnskaper om naturen, om nøkkelartene og om hvilke arealer som er suksessfaktor for oppvekst og overlevelse, og også om tradisjonell naturbruk

Kystkompetansen er en del av en levende høstingskultur rundt flere store fiskebestander som yngler og beiter i trygge omgivelser innerst i fjordene, på grunner og i elvene.

Lodda f eks er en nøkkelart som gyter og klekkes for i fjordene i Finnmark og legger grunnlaget for et eventyrlig rikt fiske på flere arter og bestander. Mange arter følger sild og lodd, så også de lokale bestander i fjordene, som f eks Balsfjorden.

Dette spillet i havet kan fiskerne følge gjennom året og årene.

Vi har sett at samfunn som baserer liv og økonomi på naturens gaver, tradisjonelle ferdigheter og kunnskaper om vær og strøm, blir overkjørt av teoretisk kompetanse og politiske grep i forvaltninga som regelrett bygger ned lokalsamfunn.

Vi må finne løsninger der vi viderefører tradisjonell innsikt og kunnskaper mellom generasjonene.

Naturen – Kartlegging og databaser

Som konsekvens av stadig økt press og økt kunnskapsbehov, blir innholdet i databasene stadig viktigere.

Konsekvensutredningene bygger på delutredninger innen ulike tema. Det er konkurranse om anbud på pris og innhold på disse utredningene, ser vi ofte at utreder skriver før sin konklusjon: ... innenfor rammen av denne utredning, det er ingen registreringer i ... database, vi kan ikke se og er ...". Med feltarbeid utført på en dag i overskya vær og tåke, og spinkelt med opplysninger i de statlige databasene, blir det mangle på dokumentasjon av verdier. Kunnskapsinnhentinga i utredningene har vært mangelfull, likevel må konklusjon gjøres og utredninga leveres. Slik garderer utreder seg faglig.

Det er kjent at utbyggere faktisk bestiller konklusjoner. Det er alvorlig.

Natur og økosystemer er ikke systematisk kartlagt. Jo lenger bort fra sentrale strøk i Sør-Norge man kommer, jo mer sparsomt er det med tilgjengelige data om naturverdier og bruk. Det er et stort press på natur, både nærnatur rundt byer og tettsteder, på strandsonen, også her nord, og i dag på inngrepsfrie områder, spesielt pga. spekulasjon med kraft.

Det er mange viktige grunner til å kartlegge natur utover hensynet til utslipp av CO2.

På 1960-, 70- og 80-tallet dreiv forvaltninga kartlegging av verneverdig skog, myr, våtmarker, fuglefjell og andre hekkeområder for fugl, vassdrag, osv. Det er gjort kartlegginger av beiter i utmark og fjell. Det store materialet som er innsamla er arkivert. Det bør tas i bruk når man nå skal sette i gang med andre metoder. Økosystemene i mange av fjordene er trua, fjordene er ikke systematisk kartlagt.

Artsdatabasen, Naturbase og naturtypekartlegging har mange kunnskapshull. Det er mye tilfeldigheter i kartleggingssystemet, og det går svært sakte å fylle hullene.

Naturen – utredningsindustri styrte av særinteresser versus offentlig kartlegging

På den annen side er det som følge av de mange kraftprosjektene de siste 15 – 20 år vokst frem en stor industri hva gjelder konsekvensutredninger. Vi kan nevne selskap som Multiconsult AS,

Norconsult AS, Sweco AS og flere er de mest kjent og brukte hovedutrederne.

Kartleggingene og verdivurderingene som disse selskapene foretar, er imidlertid ikke objektive og blir heller ikke registrert i databasene. De bør ikke legges til grunn for konsesjonsbehandling i det hele tatt. Dette er et forhold vi og andre organisasjoner har påpekt over en årrekke, i innspill til mange konsesjonssaker. Det er ikke blitt hensyntatt.

Vi viser til bl.a. [NVE rapport 102-2015 Etterundersøkelser av flora og naturtyper i elver med planlagt småkraftutbygging](#)

I dagens utredningssystem har naturen vært sjanseløs, helt vergeløs. Dette systemet må endres.

Vi vil vise til det storstilte [Mareano-programmet](#) der man siden 2005 har foretatt tverrfaglige kunnskapsinnhenting og kartlegginger av mange tema utenfor grunnlinja. Det bør gjøres tilsvarende systematisk kunnskapsinnhenting i fjord- og kyststrøk innenfor grunnlinja, og likedan på land.

Det er behov for et storstilt program med finansiering og kompetanse. Styr av det offentlige.

Naturen og lovverket

Det er mange lover som brukes for å sikre naturen eller for å legalisere inngrep i naturen.

Lov om naturmangfold og Føre-var-prinsippet blir sjelden brukt i saksbehandling og politiske beslutninger. Mange reagerer sterkt på at dokumenterte drap av fugler i vindkraftanlegg ikke blir straffeforfulgt.

Plan- og bygningsloven har gjennomgått mange endringer. I og med at kommunene er myndighet i reguleringsplaner og dispensasjonssaker, er veien mellom utbyggerinteressene og lokalpolitikere blitt kort. På den annen side er den ikke brukt for samordning av interesser i saker om vindkraft.

Oreigningsloven som skal brukes når det er snakk om nødvendig samfunnsstruktur, har vært brukt kombinert med forhåndstiltredelse slik at enorme inngrep er foretatt før saka er ferdig i rettsystemet. Slik ble det gjort i vindkraftutbyggingene i sakene om Fosen og Øyfjell. Dette er en god illustrasjon på.

Lov om kulturminnevern Vi har dokumentasjon på at Riksantikvaren har gitt dispensasjon fra lovens krav om undersøkelser, fordi utbygger maser om at de har tidsnød.

Energiloven har vært brukt av NVE og OED som om den overstyrer andre lover. Det er gjort feil og direkte lovbrudd i saker som gjelder "fornybarsatsingen".

Forvaltninga som skal ivareta lovverket har slik gjort det enklere å foreta store utbygginger og inngrep, delvis gjennom tjenesteforsømmelse og delvis direkte lovbrudd.

Dette er påpekt av Motvind Norge i brev av 25 mai 2022 *Forvaltningspraksis har gitt vindkraftutbygginger en ulovlig snarvei gjennom plan- og bygningsloven. Snarveien gir tilgang til alle arealer i Norge gjennom ubegrenset ekspropriasjonsmulighet for kraftproduksjon og eksport av strøm*. Brevet ble sendt til Energi- og miljøkomiteen på Stortinget, Kommunal- og distriktsdepartementet, Direktoratet for byggkvalitet, Justisdepartementet v Lovavdelingen, Olje- og energidepartementet, Norges vassdrags- og energiverk, Energikommisjonen, men ikke til Klima- og miljødepartementet. Brevet er vedlagt.

I brevet la Motvind Norge fram dokumentasjon og framsatt krav om

- At vindkraftforvaltningen granskes av Riksrevisjonen.
- Den nye runden med konsesjoner som er meldt, må stanses.
- Anlegg som er bygd uten byggetillatelse er ulovlige og må rives.
- Vi krever likhet for loven. Antatt miljøkriminalitet og antatt økonomisk kriminalitet må etterforskes og straffes slik praksis er i andre tilsvarende saker.

Naturen – muligheter for engasjement og reell medvirkning

Trass dramatisk økning i utbyggingspress og økonomiske insentiver til utbyggerinteresser, særlig innen kraftbransje og kraftintensive bransjer, har det offentlige ikke sørget for tilsvarende økning av støtte til frivillige organisasjoner og deres arbeid med medvirkning.

Klima- og miljødepartementet har disse støtteordningene

[tilskudd til frivillige klima- og miljøorganisasjoner samt klima- og miljøstiftelser og paraplyorganisasjoner](#)

[tilskudd til reiseutgifter knyttet til deltakelse på internasjonale klima- og miljømøter](#)

Miljødirektoratet forvalter ordninger som handler om konkrete naturforvaltningstiltak og tilrettelegging for friluftsliv.

Det er mange tilskuddsordninger til frivillig arbeid, men ingen støtter idealistisk arbeid som handler om å ta vare på naturverdier.

Arbeidsomfanget er stort, og med store reiseavstander, store arealer og liten befolkning, blir medvirkning her nord særskilt vanskelig. NGO arbeid for klima og miljø blir stort sett et hovedstadsfenomen, natur og økosystemer blir glemt.

Nedbygging av natur – forslag om regionale konferanser om

Kommunene har gjennom reguleringsplanarbeid konkret tillatt bygge ned natur og forskyve balansen i økosystem. Det kan man påvise mange eksempler på i enhver kommune, mer eller mindre alvorlig.

Forslag: Departementet arrangerer konferanser i regionene der man utfordrer frivillige organisasjoner til å legge fram konkrete eksempler på nedbyggingsprosjekter de siste 5 – 10 år og som ikke burde vært tillatt.

III Innspill om oppfølging og sikring av natur

I det vi viser til det som er skrevet i tema II om status og delvis også om behov, vil vi besvare departementets spørsmål.

Departementet har stilt følgende spørsmål:

«Regjeringen har i sin politiske plattform lagt til grunn at klima og natur skal være en ramme rundt all politikk. Dette er et viktig utgangspunkt for begge meldinger. I møtet ønsker vi innspill til disse spørsmålene spesielt:»

1. Når vi i 2050 har nådd natur- og klimamål, hva er de tre viktigste grepene som ble gjort i dag for å komme dit?
2. Hvilke viktige rammer og hensyn må de to meldingene ha med seg fra ditt ståsted?
3. Arealbruksendringer er en stor utfordring både for natur og klima. Hva bør meldingene legge frem for å sikre at arealbruken fremover bidrar til at vi når natur- og klimamålene?
4. Internasjonalt samarbeid er nødvendig og viktig for å løse klima- og naturkrisa. Hvordan kan internasjonalt samarbeid styrkes på klima- og naturområdet i årene fremover?
5. Naturavtalen er et rammeverk for alle. Hvordan kan vi sikre at alle samfunnsaktører og hele myndighetsapparatet i denne regionen tar sin del av ansvaret for å gjennomføre naturavtalen og stanse tapet av natur innen 2030?
6. Hva trenger kommuner, næringsliv og andre av kunnskap og virkemidler for å ivareta naturen bedre i denne regionen?
7. Hvilke andre grep enn vern kan vi ta for å sikre langsiktig beskyttelse og bevaring av viktige naturområder (jfr mål 3 i naturavtalen)?
8. Med utgangspunkt i 2050-utvalgets hovedanbefalinger (se lenke), hva bør klimameldingen prioritere å følge opp, sett fra ditt ståsted?
9. Hvordan legge til rette for en rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet, og hvordan bør en klimapolitikk som når klimamålene innrettes slik at den har legitimitet og aksept i samfunnet?

1. Når vi i 2050 har nådd natur- og klimamål, hva er de tre viktigste grepene som ble gjort i dag for å komme dit?

- Økosystem Kunnskapsbasert forvaltning og etterlevelse av «føre-var prinsippet» som standard for alle nivåer i forvaltningen mht. natur og klima.
- Naturavtalen og forpliktelsene Norge har påtatt seg er fulgt opp både i offentlig og privat sektor. Klare tiltaksplaner er utarbeidet og implementert tverrsektorielt i hht. til intensjoner og tekst i avtaleverket.
- Kommunal myndighet i arealforvaltninga som berører økosystemer og sammenhengende naturområder er justert. Selvstyre er opprettholdt innenfor definerte byområder, da innenfor et stramt regelverk med aktiv veiledning, oppfølging og ved behov, aktive sanksjonering fra statsforvalter.
- Statsforvalters rolle er styrket, og planavdelingen er flyttet tilbake til Klima- og miljødepartementet.
- Miljødirektoratet endra navn til Natur- og miljødirektoratet med økt bemanning og ressurser på grunnleggende arbeid på natur
- Regjeringa har styrka oppfølging av natur med økt bemanning og ressurser gjennom et løft for Klima- og miljødepartementet. Det gamle navnet Miljøverndepartementet er tatt i bruk igjen.

2. Hvilke viktige rammer og hensyn må de to meldingene ha med seg fra ditt ståsted?

- Begrepet bærekraft er definert og avklart.
- Begrep som natur og økosystem i balanse må være meldingenes fundament
- Kraftressursene er en begrenset ressurs som skal prioriteres til forsyningsikkerhet, ikke tildeles spekulasjon og kommersielle interesser.
- Natur blir bevart av hensyn til naturmangfoldet i seg selv.
- Produktive naturområder og matjord gis strengt vern.
- Ødelagt natur blir restaurert av hensyn til klima og naturmangfold.

3. Arealbruksendringer er en stor utfordring både for natur og klima. Hva bør meldingene legge frem for å sikre at arealbruken fremover bidrar til at vi når natur- og klimamålene?

Disse grepene er tvingende nødvendig om man i Norge skal make å sikre et reelt og objektivt kunnskapsgrunnlag og gjenopprette tilliten til utredninger i forbindelse med planlagte naturinngrep:

- Det bør snarest settes i gang et storstilt program med systematisk kunnskapsinnhenting i fjord- og kyststrøk og på land, etter modell av Mareano-programmet der man siden 2005 har foretatt tverrfaglige kunnskapsinnhenting og kartlegginger av territoriene utenfor grunnlinja. Det bør gjøres tilsvarende innenfor grunnlinja, med finansiering som sikrer framdrift og kompetanse.
- Det sikres finansieringsordninger som sikrer engasjement og medvirkning i regi av frivillige organisasjoner og gir gode muligheter til å arbeide for å sikre natur og landskap. Dette er spesielt viktig i nord der regjeringas vedtak om elektrifisering av Melkøya og storstilt utbygging av vindkraft og hydrogen har medført et umenneskelig press på de frivillige som søker å ivareta allmennhetens interesser.
- Miljøutredninger kan ikke skje på oppdrag og direkte finansiering av tiltakshaver. Konsulenter og selskap som gjennomfører kartlegginger og utredninger i forbindelse med naturinngrep, skal utpekes av miljømyndighetene, f.eks. Miljødirektoratet, og finansieres av staten, gjerne via et fond som tiltakshavere må betale inn til.
- For å sikre objektive naturkartlegginger av god kvalitet må bindingene mellom utbyggerinteresser og konsultentselskap brytes, jf. naturmangfoldlovens §8.
- Myndighetene må sørge for krav og sertifiseringsordninger til utredere som arbeider på natur- og miljøområdet.

Dessuten

- Kommunene pålegges «planvask» i tråd med oppdaterte mål for natur og klima. Revisjonen av planverket må gjøres innenfor et felles rammeverk for kommune-Norge for å unngå lokale og regionale ulikheter i gjennomføringa.
- Prosesser som f.eks. Nasjonal transportplan må samordnes med natur- og klimamålene slik at samsynsplanlegginga blir konsistent.
- Storskala industriell arealbruk som bunntråling og skogbruk må underlegges samme styringsverktøy som annen arealbruk, og lovverket må oppdateres for å sikre dette. Det må vedtas forskrifter som sikrer sårbar natur bedre enn tilfellet er i dag og som er offentligrettslig bindende vedr. anlegg og drift.

4. Internasjonalt samarbeid er nødvendig og viktig for å løse klima- og naturkrise. Hvordan kan internasjonalt samarbeid styrkes på klima- og naturområdet i årene fremover?

Norge må bli et foregangsland og gå foran ved å vise hvordan

- natur og økosystem ivaretas i forvaltninga
- klimapolitikk ikke kan bygge på rasering av natur
- myndighetene hindrer at natur og matjord blir nedbygd og hensyn til lokalsamfunn og urbefolkning som driver primærnæringer i distriktene.

Vannrammedirektivet er norsk lov, men flere av EUs miljødirektiver bør være aktuelle å slutte seg til.

5. Naturavtalen er et rammeverk for alle. Hvordan kan vi sikre at alle samfunnsaktører og hele myndighetsapparatet i denne regionen tar sin del av ansvaret for å gjennomføre naturavtalen og stanse tapet av natur innen 2030?

- 30% målet. Norge må verne om og beskytte langt mer natur og økosystemer.
- Subsidier til naturskadelige tiltak. I dag har man i Norge direkte og indirekte subsidier, skattefordeler, garantier og andre økonomiske insentiver som stimulerer til naturødeleggende prosjekter, som f.eks. vindkraft og solkraft. Dette er ordninger som medfører store skader på inngrepsfri natur og som må opphøre snarest.
- Øremerkede tilskudd fulgt av pålegg om kompetanse i natur og naturforvaltning i kommuner og fylkeskommuner. MIK-reformen (1988-1992) mislyktes fordi man ikke videreførte øremerkede tilskudd.
- Pålegg om kommunedelplan for naturmangfold innen 2026 som legges til grunn i arbeidet med arealplaner på land og sjø samt kystsoneplaner.
- Kystsoneplaner må ha overordnede mål om å sikre intakte økosystemer og oppvekstområder for dyreliv og reine fjorder uten miljøgifter.
- Styrke statsforvalterens plikt til å veilede kommunene i forvaltning av natur og arealer.
- Styrke statsforvalters innsigelsesrett i arealsaker.
- Kommunenes rett til å dispensere fra arealplaner og nasjonale føringer på natur- og miljøområdet innskrenkes ved at endringene i plan- og bygningslovens §19-2 fra 2020 oppheves og dispensasjonsadgangen innskjerpes.
- Kommunene bes rapportere om reguleringsplaner og byggesaker av boligfelt og industriområder på myr og i strandsone, innen utgangen av 2025
- Reelt INON skal beregnes for sammenhengende områder for land- og sjøarealer og hensyntas i all saksbehandling og utredning.
- Sumeffekter skal beregnes i alle plansaker.

6. Hva trenger kommuner, næringsliv og andre av kunnskap og virkemidler for å ivareta naturen bedre i denne regionen?

- Et kunnskapsgrunnlag om natur- og artsmangfold i offentlig tilgjengelige og brukervennlige databaser. Dette krever en nasjonal satsing på systematisk kartlegging og plikt for alle kommuner til å kartlegge naturverdiene. Jfr. Forslag i punkt 3 om et program for å kartlegge natur og naturbruk inkludert Tradisjonell økologisk kompetanse, TEK, i territoriene innenfor grunnlinja etter modell av Mareano-programmet.
- Klare statlige rammer for arealbruk og miljøhensyn som følges opp av statsforvalter overfor kommunene.
- Krav til statlige selskap og næringsliv om å følge «best practice» i drift og gjennomføring av prosjekter.

7. Hvilke andre grep enn vern kan vi ta for å sikre langsiktig beskyttelse og bevaring av viktige naturområder (jfr mål 3 i naturavtalen)?

- Respekt for tradisjonell økologisk kompetanse, TEK, samiske rettigheter og bruksområder
- Revisjon av skogloven inkludert tilhørende offentligrettslige og bindende forskrifter (krav om miljøregistreringer, søknadsplikt for hogst, forbud mot hogst av gammel naturskog).
- Revisjon av havressursloven (restriksjoner på bunntål og marine verneområder) for å sikre at næringsaktivitet ikke ødelegger økosystemer og verdifulle naturverdier.
- Revisjon av vilkår for vannkraftkonsesjoner og konsesjonsreglement må sørge for reelle og etterprøvbare miljøforbedringer (naturrestaurering) i vassdraget

- Restaurering av jordbruksarealer og drenerte myrer for å tilbakeføre kantsoner, insekter, hekkeplasser og våtmarker i samarbeid med grunneiere
- Forbud mot bunntåling, utenfor definerte trålområder
- Oppdrettsindustri i åpne merder forbys
- Landbaserte oppdrettsanlegg forbys i strandsone, må ev legges til opparbeidede industriområder. Målet må være en konvertering til helt lukkede anlegg med null utslipp (RAS-teknologi), forskriftsmessig avfallshåndtering, gjenbruk av bioavfallet og ingen bruk av nøkkelarter som f.eks. lodde, sild og raudåte i foret.

8. Med utgangspunkt i 2050-utvalgets hovedanbefalinger (se lenke), hva bør klimameldingen prioritere å følge opp, sett fra ditt ståsted?

- UFF-modellen bør brukes i all politikk (Unngå, Flytt, Forbedre)
- Gjennomgå rekkefølgen på klimatiltak for å sikre at UFF-modellen følges, og at man ikke benytter knappe verdifulle ressurser for å kutte utslipp fra en aktivitet eller sektor som like gjerne kan unngås eller flyttes. Dette gjelder særlig i kraftpolitikken.
- «Klima» og «klimatiltak» skal være beskyttede begreper, basert på dokumentasjon og livsløpsregnskap. Godkjenning skal ikke baseres på propagandapreget argumentasjon.
- Revidere arealpolitikken og gjennomføre «planvask» slik at arealbruk i alle kommuner er i tråd med klima- og naturmålene.

9. Hvordan legge til rette for en rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet, og hvordan bør en klimapolitikk som når klimamålene innrettes slik at den har legitimitet og aksept i samfunnet?

- Et bærekraftig samfunn er bærekraftig for folk, natur og klima. Menneskerettighetene inkludert urfolksrettigheter, må følges. Natur skal bevares og restaureres. For å oppnå målene er en reell kriseforståelse og gjennomføringen av den økonomiske fordelingspolitikken grunnleggende.
- En reell kriseforståelse betyr at myndigheter og bedrifter tar konsekvensene av de utfordringene vi står overfor og setter inn tiltak med påviselig effekt og livsløpsregnskap. Nå-situasjonen kan oppsummeres med at naturkrisen ikke tas på alvor eller følges opp i praksis, mens klimakrisen mest av alt framstilles som en fantastisk forretningsmulighet for såkalt «grønne» næringer.
- Ingen kan «redde natur» ved å bygge vindturbiner eller «grønne» gruver som dumper avfallet sitt i nærmeste fjord.
- Ingen kan «redde klima» ved å bygge naturødeleggende vindkraft og sløsing med dyrebar vannkraft.
- Det oppnås neppe noen klimaeffekt gjennom tilkarringsvirksomheten som vi ser innenfor «grønt» næringsliv.

Disse utviklingstrekkene har bidratt til utstrakt klimaskepsis i befolkninga og stadig mindre interesse for det som presenteres som klimapolitikk.

Fordelingspolitisk må fordeler og ulemper knyttet til natur- og klimaomstillingen fordeles rettferdig. Her må de samme grunnprinsippene gjelde som for vårt progressive skattesystem. De med sterkest økonomisk rygg må ta de tyngste takene. Systemet som er innført med at strømkundene skal betale investeringskostnadene i kraftprosjekt som ikke er nødvendig for forsyningssikkerheten til strømkundene, må opphøre snarest. For mange kommersielt utløste investeringer kan det dessuten ikke dokumenteres nytte som klimatiltak.

Stadig flere energi- og miljøraker bringes inn for domstolene fordi det er håpløst å få politisk gjennomslag eller medhold i et byråkrati som er pålagt å vurdere «samlet samfunnsinteresse». Slike vurderinger ser vi gjøres på et meget svakt grunnlag, gang på gang.

Dette skjer på tross av lovverk eller avtaler Norge har forpliktet seg på. Vi snakker her om et annenrangs lovverk som ikke står på egne ben, men som må prøves i domstolene for ha praktisk betydning.

«Samlet samfunnsnytte» er forøvrig et felt som miljøbyråkrater sjelden har kompetanse på, men som de uttaler seg om.

Tendensen er klar: Byråkratene beskriver gjerne de negative konsekvensene for klima, natur og biomangfold på forbilledlig måte i saksutredningene, men når konklusjonen kommer blir tiltaket som er

omsøkt etter «en samlet vurdering» tillatt. Naturen taper i de aller fleste saker i møtet med kommersielle interesser og ønsket om økonomisk vekst.

I de sakene hvor Staten taper i rettsapparatet ser vi en smertefull sendrektighet i oppfølgingen, jf. Fosensaka. Dette bakteppet forklarer mye av tillitskrisen som stadig bygger seg større mellom myndighetene og miljøorganisasjonene.

Myndighetenes handlemåte bidrar også til å svekke allmennhetens tillit til demokratiet og rettsstaten. Det har festet seg et inntrykk av at regjeringen, den utøvende makt, ikke respekterer og følger avgjørelser i den dømmende makts øverste organ, Høyesterett, men undergraver maktfordelingsprinsippet slik det kommer til uttrykk i Grunnloven.

Som varme forsvarere av demokrati og demokratiske institusjoner, finner vi i Motvind Nord denne utviklinga svært bekymringsfull.

Hovedutfordringen i natur og miljøpolitikken er ikke først og fremst mangel på «rett innsikt». Problemet er manglende vilje og evne til å følge opp med «rett handling». Dermed havner vi en ulykkelig situasjon for folk, natur og klima.

Lykke til!

Vennlig hilsen

Ragnhild Sandøy
leder